

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Ruimte voor de Lek

Voorlopig Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

19 september 2011 / rapportnummer 2462-137
(zonder bijlagen)

1. Voorlopig Oordeel over het MER en de toelichting

De provincie Utrecht geeft met het project *Ruimte voor de Lek* uitvoering aan één van de maatregelen uit de Planologische kernbeslissing (PKB) *Ruimte voor de Rivier*. In het stroomgebied van de Lek nabij IJsselstein, Nieuwegein, Houten, Vianen en het stuwcomplex Hagestein worden rivierverruimende maatregelen genomen. Voor deze maatregelen wordt een provinciaal inpassingsplan (PIP) opgesteld. Voor de besluitvorming over dit plan wordt de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen. Provinciale Staten van Utrecht zijn bevoegd gezag in deze procedure.¹ Naast besluitvorming over het PIP is het milieueffectrapport (MER) ook opgesteld voor besluitvorming over de bestemmingsplannen en de vergunning voor de ontgronding.²

De besluitvorming van het project Ruimte voor de Lek verloopt volgens het Spelregelkader Natte Infrastructuurprojecten (SNIP).³ Het MER is opgesteld ten behoeve van het SNIP 3 besluit, de projectbeslissing. Het SNIP 3 besluit zal tevens de formele beslissing zijn over de tussentijdse trechtering in SNIP 2a.

Uitgangspunt voor de SNIP 3-fase is de 'Gekozen Variant' uit het SNIP 2a besluit. Met dit besluit van de Staatsecretaris is de scope van de SNIP 3-fase afgebakend. De Gekozen Variant betekent een maximale uiterwaardvergraving met een oevergeul, natuurontwikkeling en versterking van de ruimtelijke kwaliteit.

MER

De onderzoeksscope van het MER is gericht op de Gekozen Variant. Binnen deze scope zijn twee meest milieuvriendelijke alternatieven (MMA's) onderzocht, een MMA Natuur en een MMA Ruimtelijke Kwaliteit. Deze alternatieven brengen in zekere maar geringere mate de bandbreedte van de varianten uit de SNIP 2a fase in beeld. Het MER bevat een zeer uitvoerige en gedetailleerde beschrijving van het voornemen. Daarmee is nuttige informatie beschikbaar ten behoeve van de besluitvorming. De Commissie merkt op dat de grote hoeveelheid informatie uit de bijlagen niet toegankelijk is uitgewerkt in het MER en de samenvatting. Hierdoor is het lastig om een goed beeld te krijgen van de voorgenomen ingreep en de verschillende varianten die in het hele proces zijn ontwikkeld.

De Commissie is van oordeel dat binnen de scope van de Gekozen Variant de milieu-informatie in het MER aanwezig is.

Milieueffecten SNIP 2a varianten

De Commissie constateert dat het MER geen inzicht geeft in de milieugevolgen van de varianten die in de SNIP 2a fase zijn onderzocht. De Commissie kan op basis van het ontbreken van

¹ Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens, zie bijlage 1 bij dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via commissiemer.nl onder 'Advisering'.

² Het MER is daartoe zowel als plan-MER en project-MER uitgewerkt en de informatie heeft ook het detailniveau dat benodigd is voor deze verschillende besluiten.

³ Het SNIP kent drie fasen, de Verkenningfase, Planstudiefase en Realisatiefase.

deze informatie niet uitsluiten dat er binnen de doelstelling van het project nog andere en/of (meer) milieuvriendelijker varianten mogelijk zijn.

Het MER maakt niet inzichtelijk welke keuzes in de SNIP 2a fase zijn gemaakt, welke milieuinformatie daaraan ten grondslag ligt en hoe dit doorwerkt in de MMA's.

5

De Commissie is van oordeel dat de essentiële milieu-informatie voor de keuze van een voorkeursvariant in de SNIP 2a fase niet aanwezig is. Hierdoor kan niet worden uitgesloten dat (meer) milieuvriendelijker alternatieven of varianten van het MMA in het MER voorhanden zijn.

10

Aanvulling

De Commissie adviseert om in een aanvulling de milieueffecten van de Gekozen Variant uit het SNIP 2a besluit nader te onderbouwen. De Commissie mist in het bijzonder een milieueffectbeschrijving van de variant(en) uit de SNIP 2a fase met minimale vergraving. Geef aan wat de minimaal noodzakelijke maatregelen van de Gekozen Variant zijn om de veiligheidsdoelstellingen (hydraulische taakstelling) te behalen. Geef aan welke uiterwaardvergraving en rivierkundige maatregelen dit inhoudt en beschrijf de milieueffecten van deze ingrepen. Geef vervolgens aan welke additionele maatregelen in het MER zijn onderzocht ten behoeve van de doelstellingen voor ruimtelijke kwaliteit en natuur. En beschrijf van deze maatregelen eveneens de milieueffecten. Geef aan hoe binnen de bandbreedte van deze additionele maatregelen een optimaal ontwerp kan worden gerealiseerd en geef aan of daarbinnen een optimalisatie van het daarbij passend meest milieuvriendelijke alternatief mogelijk is. Naar het oordeel van de Commissie kan het gekozen accent bij de gehanteerde doelstellingen voor EHS-natuur in het MER (deels) worden verlegd naar droge biotopen (zie ook par. 2.2).

15

20

25

MMA

De effectvergelijkingstabel in het MER gaat voor het MMA Natuur en het MMA Ruimtelijke kwaliteit slechts in op de thema's veiligheid en morfologie, ruimtelijke kwaliteit en natuur.⁴ De Commissie oordeelt dat voor een volwaardige vergelijking van de MMA's met het Voorlopig Voorkeursalternatief (VVKA) en het Voorkeursalternatief (VKA) het noodzakelijk is om ook andere (milieu-)aspecten zoals landschap, cultuurhistorie, archeologie en natuur te scoren.

30

De provincie Utrecht heeft in een mondelinge en schriftelijke toelichting de effectvergelijking van de MMA's nader toegelicht. Dit document biedt naar het oordeel van de Commissie belangrijke informatie voor de besluitvorming.

35

De Commissie adviseert de toelichting openbaar te maken en te betrekken bij de besluitvorming.

---

⁴ zie p.61-63 van het MER, tabel 4 en de samenvatting van het MER p.15 waarin deze tabel is opgenomen.

2. Toelichting op het oordeel

2.1 Milieueffecten varianten uit SNIP 2a

5 In het MER worden de varianten uit de SNIP 2a fase kort beschreven. Er wordt een verantwoording gegeven voor de keuze van de variant die het uitgangspunt vormt voor het MER. De provincie Utrecht heeft toegelicht dat in de SNIP 2a fase geen expliciet onderzoek is gedaan naar de milieugevolgen van de verschillende varianten. De drie varianten uit de 2a fase zijn getoetst aan de doelstellingen veiligheid, ruimtelijke kwaliteit en de EHS ambities. Door de toets aan ruimtelijke kwaliteit en EHS wordt geanalyseerd of de varianten een positieve bijdrage leveren aan de milieukwaliteit. De provincie Utrecht is daarom van mening dat een analyse van de milieueffecten (met terugwerkende kracht) geen toegevoegde waarde heeft. 10 Beperkte uiterwaardvergraving (Variant 1) is in fase 2a afgefallen omdat daarmee de doelstelling voor ruimtelijke kwaliteit en de ambities voor de EHS niet volledig worden gehaald.

15 De Commissie constateert dat de keuzes in SNIP 2a zijn voorbereid op basis van een gebiedsproces. De bestuurlijke afweging is daarbij vooral gebaseerd op het doelbereik van de varianten. Het SNIP 2a besluit van de Staatsecretaris is uitgangspunt voor de verdere studie in de SNIP 3 fase en is daarmee ook onderdeel van het formele SNIP 3 besluit.

20 Nu het inzicht in de milieueffecten ontbreekt is niet duidelijk of mogelijk milieuvriendelijkere (deel)-oplossingen (alternatieven of varianten) in het MER worden gemist.

Dit inzicht in oplossingsrichting wordt tevens bemoeilijkt, omdat het MER niet per bouwsteen en per uiterwaard duidelijk maakt wat het hydraulisch/morfologisch effect is en wat de voor- of nadelen zijn voor het milieu. Daarnaast wordt niet inzichtelijk in hoeverre bepaalde bouwstenen onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden (zie ook paragraaf 2.2). 25

De Commissie adviseert om in een aanvulling de milieueffecten van de Gekozen Varianten uit SNIP 2a nader te onderbouwen.

2.2 Natuurdoelstellingen

30 De Commissie constateert dat de ambities voor de ecologische hoofdstructuur (EHS) niet expliciet zijn gebaseerd op een analyse van de geohydrologische situatie, het reliëf en de bodemopbouw (de landschapsecologische situatie). Op p. 178 en 179 van het MER staan de ambities gespecificeerd. Per uiterwaard wordt een palet aan natuurbeheertypen beschreven, zonder in te gaan op de aanwezige landschapsecologische situatie. Het palet aan doeltypen geeft voor de verschillende uiterwaarden wel een grote bandbreedte in de belangrijkste standplaatsfactoren als vocht, structuur (successie) en voedselrijkdom. 35

In het MER wordt geconstateerd dat bepaalde natuurbeheertypen voor deelgebieden niet reëel zijn en er wordt daarom deels van afgeweken. Uiteindelijk zijn bij de effectbeoordeling op doelbereik voor de EHS doelen gehanteerd waarbij voor het gehele plangebied het accent ligt op dynamische getijde, en voedselrijke natte natuur. Uit het MER wordt niet duidelijk waarom andere drogere en voedselarmere doeltypen niet haalbaar zijn. Op basis van het voorgaande sluit de Commissie niet uit dat het MMA Ruimtelijke kwaliteit hogere kan scoren 40

op natuur (p. 62 van het MER waar de score van het MMA Ruimtelijke kwaliteit voor natuur, EHS negatief is). Het valt niet uit te sluiten dat ook bij alternatieven met minder vergraving de EHS doelen kunnen worden gehaald.

5

De Commissie adviseert om in de aanvulling ook die natuurdoeltypen die passen binnen de bandbreedte van de EHS doelstellingen te betrekken. Geef aan of hierdoor varianten mogelijk zijn met minder vergraving van de uiterwaarden.

3. Overige opmerkingen en aanbevelingen voor de besluitvorming

10

De opmerkingen in het verdere advies hebben geen betrekking op essentiële tekortkomingen. De Commissie hoopt met onderstaande aanbevelingen een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de verdere besluitvorming.

15

3.1 Effecten MMA Natuur en Ruimtelijke kwaliteit

20

Naast het voorlopig voorkeursalternatief (VVKA) beschrijft het MER twee meest milieuvriendelijke alternatieven, een MMA Natuur en een MMA Ruimtelijke kwaliteit. De scoringstabel in het MER presenteert voor de MMA's alleen de effecten op de thema's veiligheid en morfologie, ruimtelijke kwaliteit en natuur. De Commissie is van mening dat voor een goede vergelijking van de MMA's met het VVKA alle relevante milieueffecten in een scoretabel moeten worden gepresenteerd.

25

In de toelichting die de provincie Utrecht heeft gegeven worden de effecten van de MMA's op het thema landschap, cultuurhistorie, geomorfologie en archeologie gepresenteerd. Daarbij valt op dat het MMA ruimtelijke kwaliteit positief (+) scoort op cultuurhistorie en licht negatief (0/-) op geomorfologie. De Commissie constateert dat deze scores positiever zijn dan de scores van het VVKA en VKA op deze aspecten. De Commissie constateert tevens dat er in beide MMA's ook nadelige effecten optreden op scheepvaart en aanzanding. Voor het MMA Natuur concludeert de Commissie dat de effecten op landschap, cultuurhistorie, geomorfologie en archeologie enerzijds, en scheepvaart en aanzanding anderzijds met elkaar samenhangen. Zo leiden meer en forsere geulen in het MMA Natuur ten opzichte van het VVKA tot meer verstoring van geomorfologie en cultuurhistorie, tot meer (nadelige) dwarsstroming voor de scheepvaart en meer aanzanding in de hoofdgeul.

35

De Commissie mist in het MER en de toelichting een beschouwing over de mate waarin de planvariabelen met bepaalde voor- en nadelen onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden dan wel als losse bouwstenen inzetbaar zijn. Zo lijkt bijvoorbeeld de betere score op cultuurhistorie en geomorfologie van MMA Ruimtelijke kwaliteit (t.o.v. het VVKA) volledig samen te hangen met de aanpassingen aan de geulen in 't Waalse Waard, de Bossenwaard en de Pontwaard, welke weer leiden tot de negatieve effecten op aanzanding en scheepvaart. Dat zou dan ook moeten betekenen dat de gunstige effecten op met name cultuurhistorie en wellicht geomorfologie ook in het VVKA haalbaar zijn.

40

5 De Commissie adviseert om de relatief positieve effecten van het MMA Ruimtelijke kwaliteit op met name cultuurhistorie en – voor zover mogelijk – geomorfologie mee te nemen bij de besluitvorming over het PIP. Geef aan door welke maatregelen deze positieve effecten worden veroorzaakt en betrek deze bij de keuze voor een definitief ontwerp.

10 In de effectbeschrijving van de MMA's zijn de effecten op de thema's gebruiksfunctie en leefomgeving (geluid, lucht en externe veiligheid) niet meegenomen. Deze thema's zijn ook van belang voor het inzicht in het effect op de ruimtelijke kwaliteit. Met name voor die aspecten waar de effectscores voor het VKA en het VVKA negatief zijn is dit van belang. Het MER geeft nu geen inzicht of via maatregelen de negatieve effecten zijn te mitigeren.

3.2 Beheersmarge

15 In de notitie R&D is een beheersmarge van 4 centimeter, aanvullend op de taakstelling van 8 centimeter, opgenomen als een doelstelling van het project. In het MER wordt deze beheersmarge echter losgelaten en wordt gerekend met 'voldoende' beheersmarge zonder daarbij een concrete waarde te noemen.

20 De provincie Utrecht heeft toegelicht dat in het MER en het projectontwerp is gewerkt met een beheersmarge van 0,7 centimeter. Voor de veiligheid heeft het aanpassen van de beheerruimte geen gevolgen, de doelstelling blijft behaald. Ook de wijze en de frequentie van beheer wijken niet af. Naar verwachting zal er geen nadelige invloed zijn op de te ontwikkelen natuurwaarden.

25 Een grotere beheersmarge (4 cm. ten opzichte van 0,7 cm.) vraagt een groter doorstroomprofiel en dit betekent in essentie een grotere ingreep in het landschap en een verdere verlaging van het maaiveld en verdieping van stroombed en geulen. Dit heeft extra/grotere kwelstromen binnendijks tot gevolg, hetgeen niet wenselijk is voor de functies van de binnendijkse gebieden, en het levert vanuit veiligheid geen grote meerwaarde op.

30 De Commissie oordeelt dat het loslaten van de beheersmarge van 4 centimeter voldoende is toegelicht.

3.3 Afvoer van grond

35 In het MER is sprake van afvoer van 600.000 m³ grond. Afhankelijk van de uitvoeringsvariant wordt deze grond met dumpkarren/dumpers (traditioneel ontgraven) of via een buisleiding (onderzuigen) verplaatst. De grond die niet in het plangebied wordt (her)gebruikt wordt vanaf een laad- en losplaats per schip via de Lek afgevoerd. Op basis van deze informatie kan worden geconcludeerd dat grond die het gebied verlaat altijd per schip wordt vervoerd.

40 De Commissie constateert dat het MER niet ingaat op de milieueffecten van het transport van de grond. Het is namelijk nog niet duidelijk hoe de werkzaamheden worden uitgevoerd en waar de ligging van de definitieve laad- en losplaatsen liggen aangeven is op dit moment ook niet mogelijk.

De Commissie adviseert bij de besluitvorming duidelijk te maken op welke wijze de grond uit het gebied wordt afgevoerd. Indien er in de toekomst afvoer per as zal plaatsvinden zal het besluit hierop moeten worden aangepast.

5 3.4 Afstemming met aanliggende projecten

De provincie Utrecht geeft aan dat uitwerking van een aparte variant gericht op afstemming nu nog niet aan de orde is, omdat er nog geen inzicht is in de wijze van uitvoering. Pas als hier meer duidelijkheid over is en de aannemer die het werk gaat uitvoeren bekend is, is het zinvol om afstemming en samenhang met andere projecten in te vullen.

10 Momenteel worden de dijkverbeteringswerkzaamheden al op elkaar afgestemd. Dit gebeurt onder ander door het ingraven van de kleiplaat in de uiterwaard tegen de winterdijk mee te nemen in het project Ruimte voor de Lek. Voor de omgeving kan dit belangrijke voordelen opleveren. De periode van werkzaamheden zal worden bekort door de werkzaamheden parallel uit te voeren en het Waterschap kan gebruik maken van vrijkomende grond bij Ruimte voor de Lek.

De Commissie adviseert vanuit het oogpunt van beperking van overlast voor omwonenden de afstemming van werkzaamheden te betrekken bij de besluitvorming.

20 3.5 Aandacht voor toekomstige ontwikkelingen

De Commissie is van oordeel dat in het MER aangegeven dient te worden hoe robuust de voorgestelde maatregel is in relatie tot potentiële toekomstige ontwikkelingen in de hoogwaterbeveiliging in Nederland.

25 Momenteel wordt gewerkt aan de voorbereiding van beslissingen in het kader van het Delta-programma (hoe speelt Nederland in op de hoogwaterbeveiliging voor de komende decennia?). De effecten daarvan voor de toekomstige hoogwaterbeveiliging kunnen juist in dit gebied aanzienlijk zijn. Hogere dijken zijn dan een oplossing, maar wellicht ook verdere rivierverruiming of zelfs vermindering van afvoer (of aftopping) langs de Lek. In dit verband zou kennis over een alternatief met minimale vergraving (minimale ingreep en kosten) zeker de moeite waard zijn.

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

